

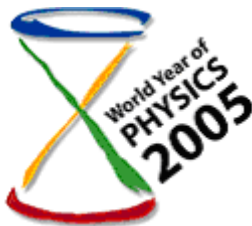
Hugins øye

En artikkelserie fra
Universitetsbiblioteket i Tromsø

UB

UB vil, med utgangspunkt i våre nettsider, fortsette med å presentere ulike aktualiteter innen kunnskaps- og forskningsformidling, nye tilbud til våre brukere og nyheter fra biblioteksektoren mer generelt. Vi vil også gjøre leserne bedre kjent med spesielle godbiter fra våre egne samlinger.

Verdens fysikkår 2005 og Universitetsbiblioteket i Tromsø

Publisert også i papirutgaven av TROMSØFLAKET, august - 2005

Året 2005 erklært som Verdens fysikkår

I juni 2004 erklærte FNs generalforsamling året 2005 som Verdens fysikkår (World Year of Physics 2005). Verdens fysikkår 2005 er en internasjonal feiring av fysikk og fysikkens viktige plass i vår hverdag.

Året 2005 er valgt siden det i år er 100 år siden Albert Einsteins "annus mirabilis" – mirakuløse år – hvor han publiserte hele *tre* banebrytende vitenskapelige artikler: den spesielle relativitetsteorien med den berømte ligninga $E=mc^2$ som gir sammenhengen mellom energi, masse og lyshastighet, om Brownske bevegelser (virrevandring), og om fotoelektrisk effekt. Disse artiklene la grunnlaget for den moderne fysikken. Jubileet er en anledning til å feire Einstein og samtidig øke samfunnets oppmerksomhet omkring fysikk. Man vil i Fysikkåret vise hvordan fysikk er sentralt i utvikling av moderne teknologi og for vår levestandard, og at faget er levende og i rivende utvikling.

Mer om Verdens fysikkår 2005 og aktiviteter knyttet til det i Norge finnes på nettstedet <http://www.fysikk2005.no>.

Kristian Birkeland og Norsk Hydro

I Norge kobles feiringen også til et annet hundreårsjubileum. Det er i år 100 år siden vår berømte fysiker Kristian Birkeland og gründeren Sam Eyde dannet Norsk Hydro. Grunnlaget var Birkelands viktige oppdagelse av hvordan man kunne greie å ionisere nitrogenet i lufta og binde dette til oksygen, noe som igjen gjorde det mulig å produsere kunstig gjødsel. Norsk Hydro ble en suksess, da verden hadde stort behov for å effektivisere jordbruket for å hindre global matmangel. Skuespillet "Birkeland og Eyde" av Arthur Johansen settes i høst opp av Riksteateret. Historien om dem er fascinerende, full av dramatik, sjalusi og kamp om ære og berømmelse. Stykket spilles i Tromsø 21. oktober og er sikkert vel verdt å få med seg.

Bøker på UB om og av Birkeland

Kristian Birkeland er vår fremste nordlysforsker. Birkeland la grunnlaget for sine teorier om nordlyset gjennom ekspedisjoner i Arktis, og han bygget et nordlysobservatorium på fjelltoppen Haldde i Kåfjord i Alta. Som forsker var han forbilledlig, idet han benyttet seg av både observasjoner i felten, laboratorieeksperimenter og teori for å komme fram til sine resultater. Universitetsbiblioteket har en rekke bøker/skrifter av og om Birkeland. Spesielt vil jeg trekke fram Birkelands egne bøker *Expédition Norvégienne de 1899-1900 pour l'étude des aurores boréales: résultats des recherches magnétiques* fra 1901 og tobindsverket *The Norwegian Aurora Polaris Expedition 1902-1903* fra 1908/1913. I 2001 ble boka *The northern lights: how one man sacrificed love, happiness and sanity to unlock the secrets of space* av Lucy Jago utgitt, den kom på norsk i 2002 med tittelen *Nordlysets gåte : beretningen om Kristian Birkeland*. Begge utgavene finnes på UB og er interessant lesning. Universitetsbiblioteket vil i høst markere Verdens fysikkår med ei utstilling om Kristian Birkeland. Utstillinga er planlagt åpnet i november.

Mange fysikkressurser ved UB

UB kan tilby mange ressurser innen fysikk, både i elektronisk form og i papirform. Nyttig informasjon om dette finnes på UBs fagside for fysikk, <http://www.ub.uit.no/fag/fysikk/>. Du finner også fagsida via UBs hovedside, <http://uit.no/ub>, ved å klikke på "Fagene" i venstre marg, og deretter velge "Fysikk". I UBs nye søkeportal, Ofelaš, som du finner via UBs hovedside, er ressursene samlet under fysikk under fanen "Fagsøk". Ofelaš har adressen <http://uit.no/ub/ofelas>.

UB har eget spesialbibliotek for fysikk på Nordlysobservatoriet der Institutt for fysikk er lokalisert, i tillegg finnes fysikkliteratur i det store Bibliotek for realfag, medisin og helsefag i MH-bygget. En del eldre fysikkliteratur av mer historisk karakter finnes på UBs avdeling på Tromsø museum – Universitetsmuseet. Også Bibliotek for humaniora og samfunnsfag har litteratur knyttet til fysikk, for eksempel biografier om fysikere.

Universitetsbiblioteket abonnerer på flere spesialressurser innen fysikk. I historisk sammenheng vil jeg spesielt gjøre oppmerksom på at vi har anskaffet web-ressursen IOP Historical Archive – som inneholder alle publikasjoner fra Institute of Physics (IOP) fra de eldste fra 1874 og til og med 1997. Prøv gjerne med noen kjente vitenskapskvinner/-menn på nettadressen <http://www.iop.org/EJ/> (tilgjengelig i UiTøs nettverk, du trenger ikke brukernavn og passord). En annen interessant kilde er JSTOR, et digitalt arkiv hvor utvalgte tidsskrift er tilgjengelig helt fra første utgivelse (<http://www.jstor.org>). For eksempel finnes *Philosophical Transactions*, utgitt av The Royal Society of London, helt fra 1665. I første utgave refereres at den italienske instrumentmaker Guiseppe Campani med et forbedret teleskop har observert ujevnheter på Jupiter, som – hvis de flytter seg – vil bekrefte Copernicus' syn (det heliosentriske verdensbilde). Det rapporteres også om den geniale Mr. Hooks observasjon av en liten flekk på et av Jupiters belter. Fascinerende lesing.

UB har også det store verket *The collected papers of Albert Einstein*, hvor man hittil har kommet til bind 9 som ble utgitt i fjor, og *Relativitetsteorien: en*

populærfremstilling; og Selvbiografiske notater av Einstein selv, i norsk oversettelse fra 2000.

I UBs samlinger vil man kunne finne dokumentert fysikkens betydning for utviklinga av vårt moderne samfunn, og vi kan tilby meget god tilgang til faglitteratur og forskningsresultater når det gjelder aktuell forskning og utvikling.

Marianne Foss, UB

Avdelingsleder og fagansvarlig i fysikk

Universitetsbiblioteket i Tromsø, Breivika, 9037 Tromsø,

Tlf.: 77 64 40 00, Fax.: 77 64 45 90

Ansvarlig redaktør: Bibliotekdirektør [Helge Salvesen](#)

[Vev-ansvarlig](#). Oppdatert: 15.8.2005.
